

Leidt pesten tot extremisme?

Door: Flor Decler – Urbanmag, Dagkrant Het Theaterfestival Vlaanderen

Voor het tweede jaar op rij werd Ilay den Boer geselecteerd voor Het Theaterfestival. In Monty bracht hij het derde deel van zijn zesdelige theaterreeks *Het Beloofde Feest* waarin hij aan de hand van zes persoonlijke familieportretten de complexe Joodse geschiedenis onderzoekt.

Het begint ontwapenend mooi; met een bijna broederlijke nonchalance delen vader en zoon den Boer het podium. Ilay, de zoon, geeft aan waar ze met deze voorstelling naar toe willen; ze willen een antwoord vinden op de vraag welke zaken een verschil in perceptie van discriminatie hebben veroorzaakt tussen de niet-joodse vader en de joodse zoon – omdat de joodse identiteit wordt meegegeven via de moeder, is enkel de zoon joods. Zijn vader is een Nederlander zonder joodse afkomst. Het publiek is hierbij aan zet. Elke toeschouwer krijgt een boekje met daarin een chronologische levensbeschrijving van de vader, Gert den Boer. Elke kijker mag een moment in het leven van de vader aanduiden waarvan hij denkt dat die bepaalde gebeurtenis een perceptieverschil veroorzaakte. De beide acteurs rakelen samen hun herinneringen op aan de hand van een voorwerp uit die aangegeven periode. Op die manier genereert er zich een bijzondere interactie tussen spelers en publiek. Aan de hand van deze publieksvragen ontrolt zich het verhaal van een jonge, rebelse snaak, mei '68 erfgenaam, die jointjes blowt en de wereld verkent. Hij gaat in een kibboets in Israël leven waar hij zijn vrouw leert kennen. Het publiek stuurt de voorstelling en creëert een gestage spanningsopbouw dankzij de gerichte vragen. De avonturier blijkt op jonge leeftijd zijn vader verloren te hebben en ging sindsdien altijd opzoek naar een surrogaatvader. Nieuwsgierigheid drijft de voorstelling en levert vertederend theater op. Het potje voetbal tussen de trotse vader en de getalenteerde zoon is een intens moment. De kracht schuilt in de frictie tussen werkelijkheid en fictie. Tijdens hun uiteenzetting verbeteren ze elkaar, vullen ze elkaar aan en houden ze elkaar bij de essentie van het verhaal. De voorstelling lijkt een bijzondere getuigenis van de Joods-Palestijnse kwestie te zullen vertellen en de geschiedenis ontluikt zich op een intrigerende manier. Het is een toestand die de spelers dicht op de huid zit; de grootvader van Ilay was een Israëliet die met de Palestijnen ging praten en Gert zelf werd kwaad van de gebeurtenissen tijdens de eerste Intifada in '87: Palestijnse jongens raakten door de stompzinnige controles niet op hun werk en werden valselijk beschuldigd van stenen gooien. Subtiel voeren ze hun voorstelling naar de kleine Ilay die een getalenteerd keeper is. In de douches bemerkt de spits van zijn ploeg dat hij besneden is. Hij vraagt of hij een Marokkaan is en Ilay legt de jongen uit dat hij een Jood is. Het is de kiem voor een keten van getreiter en vergaand gepest: stront op de wagen, fysiek en verbaal geweld. Daar zit ook de drieste kentering van dit stuk. Wanneer het Ilay te veel wordt, ontploft hij en ontpopt hij zich tot een joodse martelaar, slachtoffer van al het joodse lijden en voorvechter voor de joodse zaak. En daar knelt de voorstelling haar eigen keel dicht. Ilay wordt een vreselijke Joodsnationalist

door ‘de schuld’ van een onwetende puber die hem evengoed getreiterd had als hij pukkels had gehad, een islamiet of Marokkaan was geweest. De naturel van het spelen wordt volledig verbroken en hij vervalt in een geforceerde tirade die niet gespeend is van de bekende, clichématige symbolen: afbeeldingen van neonazi’s, een Jodenster, verwijzingen naar de concentratiekampen, besmeurde joodse monumenten en een verbrande Israëliische vlag. Den Boer creëert een onbegrijpelijk breuk die niet meer is dan een ongenueanceerde, pamflettair betoog met onnodig naakt dat de krachtige integriteit van het eerste deel volledig verloren heeft.

Het stuk verliest alle subtiliteit. Het mooie tegengewicht van de vader uit het eerste deel verdwijnt en kan enkel nog zwakjes weerwerk bieden tegen het moralistisch pleidooi waarin de zoon vervalt. Uiteindelijk kunnen we concluderen dat er geen antwoord wordt gegeven op de vraag waarom er dat verschil in perceptie is.

Dit is mijn voorstelling:

Een gesprek met Ilay den Boer en Flor Decler

Door: Flor Decler – Urbanmag, Dagkrant Het Theaterfestival Vlaanderen

Het zijn maar zeldzame momenten waarop een recensent en theatermaker kunnen samen zitten en van mening wisselen. Een theaterfestival kan hierbij het ideale forum bieden om de twee verschillende maar toch nauw verbonden werelden bijeen te brengen. Bij de koffie hadden we een gesprek met Ilay den Boer naar aanleiding van de net verschenen recensie over zijn voorstelling *Dit is mijn vader*. Ilay wilde in gesprek gaan over enkele elementen waar ik minder enthousiast over was.

Flor Declercq: Wat ik jammer vond, was dat de integriteit van de vader-zoon relatie uit de eerste helft van de voorstelling onderuit werd gehaald door een extreem pleidooi, overladen met grote symbolen (swastika, neonazi’s, concentratiekampen, een verbrande vlag) dat ons weinig overtuigde. Vooral omdat er een veel grotere kracht sprak vanuit de interactie die beide acteurs met het publiek hadden. Binnen deze bijzondere samenwerking ontwikkelde er zich een intrigerend traject om de moeilijke joodse identiteit te benaderen. Dat jij dan die clichématige symbolen aanwendt, maakt de teleurstelling des te groter. Daarom noem ik het ook een onbegrijpelijke breuk binnen de voorstelling.

Ilay den Boer: Voor mij gaat het daar nu net om. Ik wil juist die ergernis evoceren die mensen ervaren bij het zien of horen van een taal die maar al te vaak vrij ongenueanceerd het verleden en haar symbolen gebruikt. Op die manier gaan ze elke dialoog uit de weg. Hieraan kan toegevoegd worden dat zo’n taal vaak gepaard gaat met een eigen gecultiveerde angst voor de buitenwereld. Ik denk hierbij aan de joden die in Antwerpen wonen. Het is een kleine gemeenschap die naast de grotere Antwerpse samenleving leeft. Wanneer je dan binnen deze gesloten groep leeft en constant de buitenwereld diaboliseert en haar onophoudelijk gaat afschilderen als een duistere en dreigende omgeving, werkt dit, in het geval van een joodse gemeenschap, een soort irreëel antisemitisme in hand.

FD: Toch lijkt het mij weinig plausibel dat het getreiter van een onbezonnen puber een leeftijdsgenoot ertoe kan aanzetten om bijna een martelaar van een ‘volk’ te worden. Je had trouwens evengoed geterroriseerd kunnen worden omdat je een Marokkaan was of pukkels had. Daarnaast behoort de Holocaust en het neonazisme niet meer tot jouw zijn directe leefwereld.

IdB: Deze weinig geproportioneerde reactie mijn personage is ook verbonden aan het voornoemde angstvallig en begrensd denken van kleine gemeenschappen. Wanneer mijn vader de bullebak, die mij tergt, en diens pa wil confronteren met wat ze aanrichten, fantaseer ik, tijdens deze confrontatie, dat ik bedreigd wordt met een mes op de keel en dat mijn eigen vader in elkaar geschopt wordt. Vandaar ook het, van op afstand beschouwde, futiele gepest van een onbezonnen snotaap dat dan uitvergroet wordt naar het historisch gewortelde, joodse leed. Een angstgevoel

dat je binnen jouw eigen gemeenschap creëert, veroorzaakt zo'n buitenproportionele gevolgen. Dit overreageren is wat ik als theatermaker aan de kaak wil stellen en waarvoor ik kleine etnische groepen wil waarschuwen.

FD: De vader verdwijnt op de achtergrond wanneer je jouw wedervaren vertelt en jezelf overgeeft aan het martelaarschap. Jouw vader reageert wel maar jouw tegenstem lijkt niet op te wegen tegen de monoloog die jouw personage op ons afvuurt. Hierdoor verdwijnt, naar mijn mening, de prachtige vader-zoon relatie uit het eerste deel van de voorstelling.

IdB: De kracht schuilt niet enkel in zijn woorden. Hij luistert naar het leed dat zijn zoon heeft moeten ondergaan en wil het ervaren. Hij herhaalt dan ook, op bevel van zijn eigen zoon, de woorden 'vuile, kankerjood'. Tegelijk maakt hij echter met zalvende woorden dwingende kanttekeningen bij wat zijn zoon zegt. Hij wijst zijn kind erop dat hij geen leugens mag verkopen en dat zijn ondoordachte retoriek dezelfde holle taal is waarop extremisten zich beroepen. Zo blijft ook de vaderzoon relatie een constante rode draad binnen *Dit is mijn vader*. De man troost zijn zoon die zich in alle naaktheid aan hem bloot heeft gegeven, hij zingt voor hem en toont dat ondanks alles zijn verantwoordelijkheid wil blijven opnemen. Hij zal zijn zoon nooit in de steek laten.

Dit artikel geeft enkel een deel van het gesprek weer en plaatst de twee verschillende meningen over enkele gemaakt keuzes binnen de voorstelling naast elkaar. Als recensent was het interessant om over de voorstelling te praten maar ook om te horen hoe Ilay, als jonge maker, denkt over de stiel van het recenseren. Het is een aloude discussie maar wel één die de moeite blijft om te voeren; hoe persoonlijk mag of moet een recensent zijn, kan een voorstelling op zich staan of is het pas mogelijk om een mening te vormen na het in acht nemen van de context. Dit zijn maar enkele vragen die boven kwamen drijven maar het zijn wel die vragen die ons, als journalist, fris en alert houden. Wij hopen alvast dat er nog vele, constructieve gesprekken mogen volgen.

www.hetbeloofdefeest.nl